

PAVLOVA PREKMURSKA SLOVENSKA SLOVNICA/VEND NYELVTAN MED JANEŽIČ-SKETOVO IN BREZNIKOVO NORMO

Marko Jesenšek

Filozofska fakulteta, Maribor

UDK 811.163.6'282.2(497.411)'36:929Pavel A.
UDK 811.163.6'36:929Janežič A.:929Sket J.:929Breznik A.

Pavlova *Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan* ima dve prepoznavni predlogi: (1) med letoma 1909 in 1916 je bila to Janežič-Sketova slovnica, (2) med letoma 1941 in 1942, ko jo je avtor ponovno poskušal objaviti, pa jo je dopolnjeval z novostmi iz Breznikove slovnice (1934). Metodološko gledano je Pavel prevzel Janežičev diahroni model pisanja in je kot slovníčar »Janežičev učenec«. Brezniku sledi z razmišljanjem o besednem redu, vendar pa njegov pogled na prekmurski jezik ni celosten – umanjka mu poglobljena razlaga besednih vrst po skladenjskih vlogah, povsem neraziskane pa so zvrsti jezika in sporočanje.

Avgust Pavel, (prekmurska) slovenska slovnica, Janežič-Sketova slovnica, Breznikova slovnica

Pavel's *Prekmurje Slovene grammar/Vend nyelvtan* reflects two templates: (1) between 1909 and 1916, Janežič-Sket's grammar; and (2), between 1941 and 1942, when the author intended to republish his work again relying on input from Breznik's grammar (1934). Pavel follows Janežič's diachronic model of writing, and is considered to be »Janežič's pupil«. Pavel follows Breznik in his discussion of word order, but fails to provide a comprehensive view of the Prekmurje language as he lacks an in-depth explanation of word classes according to syntactic function. Moreover, communication and language registers remain unresearched.

Avgust Pavel, (Prekmurje) Slovene grammar, Janežič-Sket's grammar, Breznik's grammar

1 Uvod

Pavel je začel zbirati gradivo za *Prekmursko slovensko slovnico*¹ takoj po letu 1909, ko je Madžarska akademija znanosti izdala njegovo *Glajoslovje slovenskega narečja v Cankovi*, v celoti pa ga je zbral do leta 1916, ko je imel slovnico pripravljeno za objavo, a »takrat ni mogla iziti«. Sedem let trdega in sistematičnega dela ni bilo dovolj in zaradi »neugodnih razmer in okoliščin« – Pavel (2013: 15) jih je prepoznal v

¹ Tako sem leta 2013 v dogovoru s prevajalko Marijo Bajzek Lukač naslovil Pavlovo v madžarščini napisano slovnico *Vend nyelvtan*, ki je leta 1942 ostala v rokopisu, leta 2013 pa je prevedena v slovenski jezik izšla v knjižni zbirki Zora (Jesenšek 2013). Gre za dvojezično izdajo: na levi strani je Pavlovo originalno madžarsko besedilo, na desni strani slovenski prevod (str. 11–375); slovnici so dodane spremne študije Marije Bajzek Lukač (2013: 379–394), Judit Pavel (2013: 395–400), Marca L. Greenberga (1989: 401–412), Martine Orožen (2013: 413–428) in Marka Jesenška (2013: 429–471).

prvi svetovni vojni, razpadanju Avstro-Ogrske, nezgodovinski, a politično spodbujani vendski teoriji in želji madžarske države, da pod njenim okriljem ostane slovensko narodnostno ozemlje med Muro in Rabo – je rokopis obležal v predalu. Judit Pavel (2013: 396) je potrdila, da njen oče ni želel slediti vendski teoriji, zato je idejo S. Mikole, da bi napisal slovnico, ki bi razložila razlike med vendskim in slovenskim knjižnim jezikom, zavrnil in je rokopis »shranil v pisalni mizi« (Pavel 2013: 396). Pavel (2013: 15) je sicer omenil, da je v tem času uredil gradivo za »obsežno primerjalno slovnico za strokovnjake«, v kateri je želel »predstaviti značilnosti vseh prekmurskih narečij«. Čeprav omenjene »misli nakazujejo, da je obstajalo še obsežnejše gradivo« (Bajzek Lukač 1999: 176), pa ga v Pavlovi zapuščini ni – verjetno je od prvotnega načrta, da bi napisal primerjalno znanstveno ali vsaj narečno slovnico, po 25 letih ostalo le prizadevanje za uveljavitev prekmurskega jezika v učbeniku za slovenski jezik. Slovnico je ponovno začel pripravljati za objavo v »neugodnih časih« med drugo svetovno vojno, ko je bilo Prekmurje priključeno Madžarski. Pavel pa si je prizadeval za prekmurski slovenski jezik in slovenstvo že konec prve svetovne vojne, zavedajoč se, da si »ta narod zasluži vso pozornost«, saj je zanj »napočila zadnja ura«. Pavel je madžarskemu ministru za narodnostna vprašanja leta 1818 pisal, da bi bilo vsako odlašanje glede ureditve statusa slovenskega prekmurskega jezika na Madžarskem lahko nevarno za obstoj Slovencev na Madžarskem, saj bi tako nastala v prihodnosti nepopravljiva škoda za njihovo identiteto (po Bajzek Lukač 2013: 382–383). Agresivna madžarska jezikovna politika je med obema svetovnjima vojnama slovensko jezikovno vprašanje še bolj zaostрила in prekmurščina je bila na robu preživetja. Pavel se je leta 1941 zavedal jezikovnega pešanja in tega, da lahko za prekmurščino vsak čas nastopi jezikovna smrt, zato se je zavzemal, da bi se v okviru madžarske države v Prekmurju in Porabju nemudoma uredilo slovensko šolstvo in zagotovil pouk v slovenščini. Razmere za slovenski jezik so bile še slabše kot sredi prve svetovne vojne, kljub temu pa se je Pavel odločil, da bo že pripravljen rokopis prijavil na razpis takratne šolske oblasti, ki je poskušala za vsako ceno madžarizirati Slovence in Hrvate na Madžarskem. Poskus, da je pod naslovom *Vend nyelvten* skril slovensko slovnico, metodološko naslonjeno na Janežič-Sketovo in Breznikovo slovnico, so naročniki spregledali in zato je leta 1942 niso natisnili (Bajzek Lukač 2013: 383–387). Na slovenski strani so imeli glede Pavlove odločitve, da napiše »vendsko slovnico«, odklonilen odnos. Pavel naj bi se zavedal »kočljivosti« dela, ki »smo [ga] mu odsvetovali« (Novak 1970: 305), saj je šlo za »nesrečno dejanje« (Novak 2000: 11), zato so bili odzivi redki – Šiftar (1988: 25) je zapisal, da so bila mnenja o Pavlovi slovnici »skromna in tudi nasprotna«, Šebjanič (1967: 17) pa je celo neupravičeno zapisal, da Pavlova slovnica »nosi pečat največje koncesije okupatorski hierarhiji v Prekmurju in na Madžarskem«. Eden izmed madžarskih recenzentov, Jenő Antauer – drugi, ki jih je priporočil Pavel, tj. Mikola, Kniezsa, Hadrovics, Ratnik in Rogacs, recenzij niso napisali oz. se njihove recenzije niso ohranile – je ugotovil, da je Pavel sledil »praksi madžarskih slovnice in ne slovenskih« (Bajzek Lukač 2013: 386), zato je slovnico »z določenimi pripombami, ki naj bi se upoštevale« (prav tam: 391), priporočil za natis. Antauerjeva ocena izključuje metodološko (in seveda strokovno) naslonitev na

Janežiča in Breznika oz. na slovensko jezikoslovno šolo, vendar to ne drži (Jesenšek 1998: 130; 2013: 453–460; Bajzek Lukač 2013: 299–300; Greenberg 1989: 353). Mikola in Stevancsecz sta, tako je Antauer pisal Pavlu, v njegovem rokopisu »odkrila slovensko smer« (Pavel 2013: 398).

2 Janežičeva, Pavlova in Breznikova slovnica

Pavel je metodološko sledil Janežič-Sketovi slovnici, ko je med letoma 1909 in 1916 zbiral in urejal gradivo za svojo slovnico. Samoocena, da je želel napisati zahtevno slovniško delo za strokovnjake, je preambiciozna, saj se je pri pisanju slovnice izkazal za dobrega slovničarja, ni pa bil strokovnjak za jezikoslovje. Miklošičeva *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen* je bila za Pavlove namene in potrebe prezahtevna, prav tako tudi Šumanova *Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni* (1881), zato pa mu je bila kot predloga sprejemljiva Janežič-Sketova slovnica za srednje šole iz leta 1906 ali 1911 – še toliko bolj, ker je Janežič leta 1863 poudaril, da je želel napisati vseslovensko slovnico. Vpliv na Pavla je dokazljiv tako po zgradbi, metodologiji in predvsem terminologiji.

2.1 Vsebina Janežičeve in Janežič-Sketove slovnice, 1911 (1954, predelave in ponatisi: 1963, 1964, 1969, 1976; 1889, 1894, 1900, 1906, 1911)

Prvi del: *Glasoslovje* (glasoslovje in pravopisje, 1–24) – Slovensko pismo (Samoglasniki in soglasniki), Veljava in izreka glasnikov (Samoglasniki in soglasniki), Glasovna izpreminjava (Izpreminjava samoglasnikov in soglasnikov), Zlogi in naglaševanje (Zlogi in besede, Naglas in naglaski), Pravopisje. **Drugi del:** *Oblikoslovje* (25–120) – Sklanjatev (Samostalnik, Pridevnik, Številnik, Zaimek), Spregatev (Glagol, Prosti časi in nakloni, Zloženi časi in nakloni, Trpni način, Vrstna razdelitev glagola), Členice (Prislov, Predlog, Veznik, Medmet). **Tretji del:** *Besedotvorje* (121–168) – Izpeljava, Sestava, Besede tujega izvora. **Četrti del:** *Skladnja* (167–284) – Prosti stavek (O stavkovih členih – Osebek, Povedek, Prilastek, Predmet, Prislovje, O nikalnosti, O naglašanju stavkovih členov, Razčlemba prostega stavka; O imenih – Samostalnik, Pridevnik, Številnik, Zaimek, O glagolu), Zloženi stavek (Priredje, Podredje, Množnozloženi stavek), O razporedbi besed in stavkov. **Peti del:** *O stihotvorstvu* (metrika, 284–293). *Dodatek in Kazalo* (I–VI).

2.2 Vsebina Pavlove slovnice, 1942 (1909–1916)

Predgovor. Narod in jezik. Narečja (1–3). **I.** *Glászoszlôvje* (glasoslovje in pravopisje, 4–28) – Szamoglászniki (Premene samoglasnikov), Szoglászniki (Premene soglasnikov), Razzlogüvanje, Locsitev, Naglász, Locsila, Kratices. **II.** *Oblikoszlôvje* (29–135) – Beszédne vrste, sztávkovi cslêni, Pregíbanje (Szamosztálnik, Pridêvnik, Zaimek, Stêvnik, Glagol, Prislov, Predlog, Vêznik, Medmet). **III.** *Beszédoszlôvje* (135–151) – Szpeláva, Podvojítev, Szesztáva. Pomênoszlôvje (Prvôttni, preneszeni pomên, Szozácsne beszéde, Ednákozvôcsne beszéde, Poimenüvanje, Szprememba beszéde, Beszédni zaklád, Szposzojenke). **IV.** *Sztávkoszlôvje* (152–178) – Prôszti sztávek, Zlozszeni sztávek (Prirédje, Podrédje), Krajsanje zlozszenih sztávkov (Vrinjeni sztávek, Velki sztávek, Navêdba, Beszédni red).

2.3 Vsebina Breznikove slovnice, 1934 (1916, predelave in ponatise: 1921, 1926, 1934, 1940)

Slovenska narečja (1–4); *Slovenski pismeni jezik* (zgodovina slovenskega knjižnega jezika, 4–13). **I. Glasoslovje** (13–68): Govorilni organi, Samoglasniki, Soglasniki, Glasovi v besedi in stavku, Črkopis, Raba samoglasnikov v pisavi in izreki, Polglasnik, Dvoglasnik, O izreki in pisavi nekaterih soglasnikov, Poudarek, O posameznih naglasnih vrstah ter o razmerju med slovenskim in srbohrvatskim naglaševanjem, O pregláševanju samoglasnikov, O medsebojnem vplivu samoglasnikov in soglasnikov, O medsebojnem vplivu soglasnikov (prilikovanje), Posebej o prilikovanju glede na pravorečje in pravopisje, O izpadu, krčenju, vrinku, pristavljanju, prestavljanju in drugih spremembah soglasnikov in samoglasnikov, Pravopisna pravila (56–68). **II. Oblikoslovje** (69–169): Samostalnik, Pridevnik, Zaimek, Števnik, Glagol, Členki, Prislov, Predlog, Veznik, Medmet. **III. Besedoslovje** (157–196): Izpeljava, Sestava, Pomenoslovje in izvor jezika, O rabi besed: pravi pomen ter tropi in figure. **IV. Skladnja** (197–244): Delitev stavkov po vsebini, Premi in odvisni govor, Nepopolni stavek, Priredje, podredje in perioda, Osebek, Povedek, Prilastek, Dopolnilo (objekt), Prislovna določila, Pregled sklonov, Najnovejše napake v skladnji, Govorni odstavek. **V. Stilistika** (245–251). **VI. Meroslovje** (metrika) (252–261). *Kazalo*.

3 Nekatere vsebinske in metodološke podobnosti med Janežičevo, Pavlovo in Breznikovo slovnico

Zgradba Pavlove slovnice je podobna Janežič-Sketovi in Breznikovi – ima obvestila/poglavja o štirih jezikovnih ravninah: glasoslovje, oblikoslovje, besedoslovje in skladnja, ne vključuje pa v osrednjeslovenskem prostoru že od Pohlina tradicionalnega poglavja o metriki (Janežič-Sketova in Breznikova slovnica) in od Breznika na novo dodane praktične stilistike. Slovnice so pisane za šolsko rabo – Janežič-Sketova in Breznikova to naznanjata na naslovnici,² Pavlova pa v Predgovoru.³ Janežič-Sketova je napisana za srednješolce, vendar pa je bila zaradi pogostosti rabe in natisov prepoznana za normativno slovnico slovenskega jezika druge polovice 19. stoletja in do leta 1916. Breznik je napisal slovnico kot gimnazijski učbenik za slovenske dijake Škofovih zavodov v Šentvidu pri Ljubljani. Prvi naslovniki so bili gimnazijski profesorji in dijaki, vendar pa se je slovnica hitro uveljavila v strokovni in širši javnosti ter je prešla v splošno rabo kot najbolj obsežna in uporabna slovnica slovenskega knjižnega jezika med obema vojnoma. Čeprav je ostala na pol poti med »zgoščenimi normativnimi poglavji« in »opisno slovnico«, ki »jezikovna dejstva samo konstatira« (Glomar 1934: 531), pa je Breznikova slovnica odpravila »anahronizem Janežič-Sketove

² »A. Janežičeva Slovenska slovnica. Za srednje šole, priredil dr. Jakob Sket. Deseta izdaja. V Celovcu 1911.« in »Slovenska slovnica za srednje šole. Spisal dr. Anton Breznik. Četrta, pomnožena izdaja, 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju.«

³ »Mislim pa, da se moramo prilagoditi razmeram in se pri jezikovnem pouku zadovoljiti z enim učbenikom za vse vrste šol in različne razrede ter za vse otroke in odrasle, učence in učitelje ter profesorje.« (Pavel 2013: 15)

slovnice« (Toporišič 1975: 101), saj je v slovenskem jezikoslovju ponovno poudarila že od Trubarja prisotno misel, da osredje v primerjavi z jezikovnim obrobjem omogoča (slovenskemu) jeziku stalnost in mu določa normo in predpis, tako da povezuje razdružena narečja (Toporišič 1992: 169). Pavel se je tako srečal s »suh[o] in neživiljenjsk[o] sistematik[o] Janežič-Sketove slovnice« (Toporišič 1975: 101) in sodobnejšim, v skladnji, stilistiki in predvsem besednem redu že moderno (strukturalistično) usmerjenim Breznikovim pogledom na slovenski knjižni jezik (Jesenšek 2011: 284), ki je upošteval tudi »skoraj polstoletno Škrabčevo raziskovalno delo« (Toporišič 1975: 101). Gradivo, ki ga je zbiral po letu 1909, je zato dopolnil z Breznikovim pravorečjem, ki ga je prilagodil potrebam prekmurskega jezika (po Breznikovem zgledu je teoretični del tega poglavja dopolnil s številnimi primeri iz prekmurskega jezika), prav tako pa je opazno prizadevanje, da Brezniku sledi na področju upovedovanja, ki ga Janežič-Sketova slovnica še ni zaznala oz. uspešno predstavila – Pavel je po Brezniku že poskušal razmišljati o pomenski podstavi stavka in inačenjskih tvorjenkah, prepoznavno pod Breznikovim vplivom pa je zaključni del poglavja o Skladnji. *Beszédni red* (175–178) je poglavje, ki ga je Pavel napisal med letoma 1941 in 1942, med ponovnim prizadevanjem, da bi natisnil slovnico:

Pavel je tako po Brezniku začel v prekmurskem jeziku opozarjati tudi že na členitev po aktualnosti. Breznik je za neodvisni stavčni poudarek izbral primer iz Trdinove Rajske ptice (Bil je imeniten grof. Ta grof je šel v Gorjance na lov. [...]), Pavel pa ga je ponazoril z naslednjimi zgledi: *Zsívo je enkrát, dalecs za sznêzsnimi gorámi eden sztári dedek. / Sto je zsívo ...?: Eden sztári dedek je zsívo enkrát dalecs za sznêzsnimi gorámi. / Gda je zsívo ...? Enkrát je zsívo itd. / Gde je zsívo ...? Dalecs za sznêzsnimi gorámi je zsívo itn.* Pavel je po Brezniku opozarjal na besedni red, ni pa še razlagal njegove stilne vrednosti: »Neodvisen stavčni poudarek je največkrat proti koncu stavka ali pa na koncu stavka. Npr.: *Lovec je naleto v lêszi na ednoga velkoga szrnjáka.* V primeru odvisnega stavčnega poudarka stavek začnemo prav z njim. Npr.: *Na koga je naleto lovec ...? Na ednoga velkoga szrnjáka je naleto lovec v lêszi.* Ostali stavčni členi stojijo za ali pred poudarjeno besedo, odvisno od odvisnosti od stavčnega poudarka.« (§ 453) (Jesenšek 2013: 459)

Gre za tiste čase sodoben strukturalistični pogled na besedni red in členitev po aktualnosti, ki je prevzet po Brezniku. Pavlova slovnica namreč kaže, da je imela dve predlogi: gradivo, ki ga je Pavel zbral do leta 1916, je razvrščal po zgledu Janežič-Sketove slovnice, vse dodatne posege v zbrano jezikovno gradivo pa je med drugo svetovno vojno, ko je ponovno pripravljaval slovnico za tisk, opravil ob študiju Breznikove slovnice. Po Brezniku (1934), Janežič-Sketova slovnica tega nima, je Pavel pred poglavjem o glasoslovju napisal še uvodno predstavitev slovenskega naroda, jezika in narečij v pokrajini med Muro in Rabo, tako da je »razmeroma mal[i] jezikovn[i] prostor« narečno razdelil na *zgornje ali severno* (bomécje in bákarji), *osrednje* (ravenci) in *spodnje ali južno narečje* (dolenci ali marki) in ga predstavil na *Karti prekmurskih narečij*. Iz Breznikove slovnice je prevzel tudi predstavitev govoril z risbo govornih organov.

4 Zaključek

Čeprav je Pavel svoj rokopis, ki ga je dopolnil z nekaterimi Breznikovimi novostmi, strokovno izboljšal, pa je njegova slovnica ostala metodološko bližje Janežič-Sketovi. Normativno ni vplivala na razvoj prekmurskega jezika v 20. stoletju, ker je ostala v rokopisu. Danes je jasno, da gre za primerjalno (Pavel na več mestih primerja prekmursko jezikovno gradivo z madžarskim in slovenskim knjižnim jezikom), narečno-zgodovinsko (veliko jezikovnega gradiva je iz Cankove, dodaja pa tudi primere iz prekmurskega knjižnega jezika 18. in 19. stoletja, npr. prekmurski pisatelji: Števan Küzmič), po metodologiji (Janežič-Sketova, tudi Breznikova) in terminologiji pa mladogramatično (čeprav se v poglavju o besednem redu od nje tudi odmika) slovnico prekmurskega jezika. Metodološko gledano je Pavel prevzel Janežičeve raznočasijsko-zgodovinske nastavke pri pisanju slovnice – Janežič sploh velja za slovničarja, ki mu je bilo blizu raznočasijsko jezikoslovje, nekoliko bolj istočasijski pristop k slovenskemu jeziku pa je poskušal njegovi slovnici dodati Sket z »manjšimi dodatki in popravki« v t. i. Janežič-Sketovi slovnici (1889, 1894, 1900, 1906, 1911), ki je pred Breznikom napovedala nove poglede na slovenski knjižni jezik in metodologijo pisanja normativnih slovnice slovenskega jezika.

Pavel je kot slovničar »Janežičev učenec«, težišče njegovega slovničarskega dela je osredinjeno na odkrivanje narečnih vplivov na prekmurski knjižni jezik, primerjalno pa prekmurščino sooča tudi z Janežič-Sketovo normo slovenskega knjižnega jezika. Brezniku sledi v zametke strukturalizma z razmišljanjem o besednem redu, vendar pa njegov pogled na prekmurski jezik ni celosten – umanjka mu poglobljena razlaga besednih vrst po skladenjskih vlogah, povsem neraziskane pa so zvrsti jezika in sporočanje.

Tako kot Janežič-Sketova in (tudi) Breznikova je Pavlova slovnica predvsem didaktična (po uporabnosti, metodologiji in vsebini med eno in drugo) – zaradi razmer na Madžarskem je bila namenjena vsem učencem (»različnim vrstam šol«), učiteljem in profesorjem –, hkrati pa bi lahko bila tudi normativna slovnica prekmurskega jezika, če bi jo leta 1916 oz. 1942 natisnili. Pavlov rokopis je imel vse možnosti, da bi postal referenčna slovnica slovenskega prekmurskega jezika na Madžarskem, saj je pod vplivom slovenskih slovnice poskušala čim bolj natančno opisati posamezne jezikovne ravnine slovenskega prekmurskega jezika – to pa ni bilo po volji madžarskim naročnikom, zato je Pavlova slovnica ostala v rokopisu vse do leta 2013.

Literatura

- BAJZEK LUKAČ, Marija, 1999: Pavlova prekmurska slovnica (Vend nyelvtan). *Murkov zbornik*. Maribor: Slavistično društvo Maribor. 175–190.
- BAJZEK LUKAČ, Marija, 2013: Od rokopisa do prevoda in objave Pavlove slovnice. Marko Jesenšek (ur.): *Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 379–394.
- GLONAR, Joža, 1934: Ob novi izdaji Breznikove slovnice. *Sodobnost* 2/10–12. 531–537.
- GREENBERG, L. Marc, 1989: Agost Pavel's Prekmurje Slovene grammar. *Slavistična revija* 37/1–3. 353–364.

- JESENŠEK, Marko, 1998: Jezik prekmurskih abecednikov in učbenikov v 19. stoletju. Nyomarkay Istvan (ur.): *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes*. Budimpešta: Košičev sklad. 121–138.
- JESENŠEK, Marko, 2011: Vpliv Praškega lingvističnega krožka na razvoj slovenskega jezikoslovja. Alenka Jensterle Doležal (ur.): *Vzájemným pohledem: česko-slovenské a slovinsko-české styky ve 20. století*. Praha: Národní knihovna České Republiky, Slovanská knihovna. 283–296.
- JESENŠEK, Marko, 2013: Pomen Pavlove slovnice za razvoj prekmurskega knjižnega jezika. Marko Jesenšek (ur.): *Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 429–471.
- Kalendar najsvetejšega srca Jezušovega*, 1916. 126–130.
- KÜHAR, Jožef, 1913: *Slòvnica vogrsko-slovènskoga narèčja. Spísana na podlagi Jánežič-Šketove Slovènske slòvnice. Rokopis*.
- NOVAK, Vilko, 1970: Življenje in delo Avgusta Pavla. *Razprave, Dissertaciones VII SAZU. Razred za filološke in literarne vede*. Ljubljana: SAZU. 295–341.
- NOVAK, Vilko, 2000: Spomini na dr. Avgusta Pavla. *Vestnik* 32–37 (10. 8.–14. 9. 2000).
- OROŽEN, Martina, 2013: Prekmurski knjižni jezik. Marko Jesenšek (ur.): *Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 413–428.
- PAVEL, Avgust, 2013: *Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.
- PAVEL, Judith, 2013: Zgodovina sto let starega rokopisa. Marko Jesenšek (ur.): *Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 395–400.
- ŠEBJANIČ, Franc, 1967: Razvoj slovensko-madžarskih kulturnih stikov v luči raziskovanja Oskarja Asbotha in Avgusta Pavla. *Avgust dr. Pavel*. Murska Sobota: Pomurska založba; Szombathely: Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár. 14–18.
- ŠIFTAR, Vanek, 1988: Ob stoletnici dr. Avgusta Pavla. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 59/1. 13–26.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1975: Beseda o Brezniku. *Jezik in slovstvo* 20/4. 99–102.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.